

כפלי; שור הנסקל שאצל שומר, כנ"ל; חמץ של עכו"ם המופקד אצל ישראל, שאין דין בל יראה לעכו"ם).

'בשוחט תמימים מבפנים לשם בעלים' – 'לשם בעלים' לאו דוקא, אלא הוא הדין כששחט בסתמא, הרי עולים הם לבעלים לשם חובה ונתכפרו בהם, כדאיתא בריש זבחים. (כסף משנה – איסורי מזבח ה,ח).

(ויש להוכיח מכאן – מכך ששאלו 'והרי חזרה קרן לבעלים' – שאין הנגב יכול לטעון 'רוצה אני לקיים מצוה מן המובחר' ואיני חפץ בהקרבה בסתמא אלא בהקרבה מפורשת לשם בעלים, שכך מצוותו לכתחילה. אין זו טענה אלא נחשב שחזרה אליו הקרן (שער המלך – סוף הל' חובל ומזיק. וע' להלן עה:). ועוד משמע מכאן, שאין צורך לדיני 'שליחות' ו'זכיה' לצורך הקרבת קרבן לבעלים, שהרי אין זו זכות בשבילו, כי הלא החסיר מצות סמיכה בקרבן. וזה שצריך 'רצון' בקרבנות הוא רק לענין הכפרה בלבד, וכיון שלא שמענו שאינו רוצה, יש לתלות שנוח לו בכפרה מאחר שהקריבוהו כבר. ואמנם בתוס' (בקדושין מא) נראה לכאורה שצריך לדין 'שליחות', ואולי סברו שלפי המצב הנתון שהבהמה ביד הגב, נחשב הדבר לזכות עבורו שהגב יקריבנו בשבילו. ועדין צריך עיון. – אגרות משה, קדשים ט).

דף עז

(ע"ב) 'אמר ריש לקיש, אומר היה רבי שמעון פרה נפדית על גבי מערכתה. אלמא כל העומד לפדות כפדוי דמי' – פירוש, מדברי רבי שמעון שאמר 'הואיל והיתה לה שעת הכושר' מוכח שלדעתו ניתן היה לפדותה (לפני ההואה, כי לאחר הזאות נראה שאי אפשר כבר לפדותה – תוס') לאחר שנשחטה, כי הלא מחיים ודאי אינה מטמאה כלל, אלא ודאי משעת שחיטה ואילך, א"כ מוכח שניתן לפדותה על גבי מערכתה וראויה להיות למאכל, ואפילו לא פדוה, מכל מקום היתה במצב של 'ראויה ליפדות'. (עפ"י חדושי הראב"ד. והוסיף שם 'פרה נפדית ע"ג מערכתה אם ארע בה פסול', ונראה לכאור' שאין זה לעיכובא, שהרי היא בקדושת בדיק הבית וא"צ מום, ועוד, הא לא נפל בה פסול ומדוע נחשיבנה 'ראויה ליפדות' אם היה זה לעיכובא, אלא דלכתחילה קאמר שאין לפדותה ללא פסול. ובמנחות (קא:) איתא 'שאם מצא אחרת נאה הימנה' וכדברי רש"י כאן. וצ"ב).

'שאני הכא דאמר קרא 'או' לרבות את הכלאים' – מרש"י משמע, שכלאים שהתחייבו, רק ממין עזים וכבשים, אבל כלאים מכבש וחיה אחרת, כגון תיש וצביה – פטור. אבל הרמב"ם (גניבה ב,ט) כתב 'הבא מן השה וממין אחר'. ויש שכתבו שלשיטתו גם הבא מבהמה וחיה חייב בתשלומי ד' וה' (חסדי דוד – תוספתא כאן ה"ה). ויש חולקין, שאם האם ממין חיה – ודאי פטור, וגם אם האב מין חיה – אפשר ש'חוששין לזרע האב' ופטור (ע' מנחת חינוך נד. וע"ע ב'אמת ליעקב' כאן).

– כתב המהרש"ל, שאין חיוב ד' וה' על מין העזים, לפי שלענין תשלומי ארבעה וחמשה התמעטו שאר מינים (ע' לעיל סז: מדכתיב פעמיים 'שור' ו'שה').

וצריך לומר לדעת המהרש"ל, שאף שמצינו שגם העז קרויה 'שה' – 'או לשה בכבשים או בעזים' (במדבר טו), וכן 'שה עזים' (דברים יד), סתם "שה" ממין הכבשים הוא ולא מהעזים. וזה שנתרבה כאן חיוב ד' וה' בבהמת כלאים מרחל ותיש, ואע"פ שמקצתו עז, צריך לומר כיון

שאמו כבשה אינו נידון אפילו מקצת 'עז' (וצ"ב למ"ד 'חוששין לזרע האב'). ולפי"ז אפשר שבדוקא נקט רש"י שבא מכבשה ותיש ולא להפך, מאיל ועזה, שבזה אכן אפשר שפטור, כי הולך הוא אחר האם. ולפי השיטה החולקת, המחייבת דו"ה בעז, הוצרכנו לרבות כלאים, הגם שכל מין ומין לעצמו חייב, משום דרבא, דכל מקום שנאמר 'שה' – למעט כלאים, ולשיטה זו ודאי אין חילוק אם האב מן העזים והאם מן הכבשים או להפך.

(לא זכיתי להבין שיטת המהרש"ל, הרי מהילפותא של רבא, שכל 'שה' סתם ממעט כלאים (ועתוס'), מאותה ילפותא עצמה נשמע גם שכל 'שה' – בין כבשים ובין עזים משמע, וכדין פסח ופדין פטר חמור. ואפשר שאף אין צריך לימוד על כך, כי כך משמעות המלה 'שה'. וכן הוא ברש"י בכורות יב. וברמב"ם – בכורים יב, ח, ש'שה' סתם משמע בין כבשים ובין עזים. (וכ"ה ברש"י – סדר בא יב, ה. וצ"ב בלשון הרמב"ם ריש הל' מאכלות אסורות 'שלשה מיני בהמה: שור, שה ועז'). ואמנם כתב מהרש"ל דהכא איכא מיעוטא, אך צ"ב מנא לן לדרוש כן מעצמנו להוציא מפשט משמעות המלה).

"או עז' – פרט לנדמה' – הרמב"ם כתב (איסורי מזבח ג, ה) שה'נדמה' הרי הוא כבעל מום, שאין לך מום קבוע גדול מן השינוי'. ולפי זה יש לשאול מדוע הוצרכנו מיעוט מיוחד שה'נדמה' פסול לקרבן, הלא הוא בעל מום?

ויש לומר שהמיעוט נוצר בשביל מעשר בהמה, שחל אף על בעל-מום, וכן לענין תמורה, שבעל-מום נתפש בתמורה. וגם בשני אלו שהמום אינו פוסל, ב'נדמה' לא חלה הקדושה, וכדין כלאים ו'וצא דופן'. (אחרוני הגר"ח על הש"ס).

דף עח

'השתא כלאים אירבי ליה, נדמה מבעיא?... אי נמי, נדמה אמרת לא, דכתיב 'אך בכור שור' – עד שיהא שור ובכורו שור – כלאים מבעיא?' – טעם ה'קל וחומר', לפי שתערובת מין אחר בגופו, פוגמו יותר מאשר תערובת בצורתו, שיש בו מצורה אחרת. (ויש מקום לדון מטעם אחר, שכל 'כלאים' הרי הוא גם 'נדמה', או מצד האב או מצד האם, אך בזה יש לומר שאין 'נדמה' מצד האב, כי הלא הדבר בספק אם 'חוששין לזרע האב', מאידך י"ל שגם אם אין חוששין לזרע האב, הרי יש לו אב במציאות והוא משונה ממנו).

נראה מכאן, שפרד הנולד מחמורה וסוס, – אינו קדוש בקדושת 'פטר חמור', אף על פי שיש בו מקצת סימנים של אם. שהרי אמרו כאן 'קל וחומר' לפסול כלאים מנדמה, לא רק לענין פסול הקרבה, אלא אף לענין שלא חלה קדושת בכור-בהמה-טהורה, ויש ללמוד קדושת דמים (של פטר חמור) מקדושת הגוף. (עפ"י חזון איש – בכורות טז, יב, יט, י).

(כתב ה'פרי מגדים' (מובא ב'באור הלכה' ח ד"ה רחלים) שצמר רחל בת תיש ורחל – אינו נקרא 'צמר' (כי הצמר האמור בתורה הוא צמר רחלים בלבד, וכל שהאב ממין העזים, אין צמר הבן דינו כצמר רחלים. ונפקא מינה לענין חיוב ציצית מדאורייתא, וכן נפ"מ לענין דין שעטנז, ועוד). ובבאור הלכה (שם) תמה על דבריו, וכתב שנראה ברור שנחשב צמר (למ"ד 'אין חוששין לזרע האב'). וכדברי הבאה"ל נקט ב'אבן ישראל' (ציצית ב, א).

ואמנם החזון איש (בכורות יט, י) פרש טעמו של הפרי מגדים, שכיון שבכל מקום שפסלנו 'נדמה' פסלנו 'כלאים', שהוא חמור יותר, כמבואר בגמרא, אם כן, גם למאן דאמר 'אין חוששין לזרע האב' ומותר להרביע עליה מינא דאמה, בנה